

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการศึกษาที่ไม่มีแบบแผนอย่างที่เราเรียกกันในปัจจุบันว่า การศึกษาแบบอ้อมนัย (Informal Education)¹ กล่าวคือ ไม่มีการจัดตั้งโรงเรียน ไม่มีหลักสูตร และไม่กำหนดเวลาเรียน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะรัฐมิได้เป็นผู้จัดการศึกษาโดยตรง วัดเป็นผู้จัด และมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครู

ตำราเรียนที่ใช้สืบทอดกันมามีทั้งตำราเรียนหนังสือ และตำราเรียนวิชาชีพ ตำราอาบเขียนที่มีหลักฐานปรากฏมาในทวารวดีนั้นมีด้วยกันทั้งหมด 5 เล่ม ได้แก่ หนังสือประณมก กา หนังสือสุบินทฤณาร หนังสือประณมมาลา จินตานิคม-1 และจินตานิคม 2²

ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ลงมา การศึกษาของไทยได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการศึกษาที่รัฐเป็นผู้จัด เริ่มจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปการศึกษา อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาบ้านเมือง รูปแบบการศึกษาของไทยแต่เดิมมาจึงได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเมือง ในระยะที่อิทธิพลจากประเทศทางตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาอย่างมากมาย

---

¹ พงศ์อินทร์ สุขขจร, ประวัติการศึกษาตอน 1 - 2 (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร: กุรุสภา, 2512), หน้า 62.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

ในปี พ.ศ. 2413 พระองค์ได้ทรงจัดตั้ง "โรงเรียน" หรือ "โรงสกูล"³ เพื่อสอนหนังสือพวกมหาดเล็กภายในพระบรมมหาราชวัง และต่อมาในปี พ.ศ. 2414 พระองค์ก็ได้ทรงประกาศจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นเป็นแห่งแรก เพื่อรับบุตรหลานของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการเข้าศึกษาเล่าเรียน โดยมีพระราชประสงค์ดังที่ปรากฏใน "ประกาศเรื่องโรงเรียน" ว่า

... จึงทรงพระราชดำริหาบุตรหลานของท่านทั้งปวงบันดาที่เข้ามารับราชการฉลองพระเดชพระคุณนั้น แต่ล้วนเป็นผู้ชาติมีตระกูลควรจะเข้ารับราชการต่อไปในเมืองหน้า แต่ที่ยังไม่รู้หนังสือไทยแลขนบธรรมเนียมราชการโดยมาก ที่รู้ก็อยู่บางแคว่งไซ้อักษรเอือกโทและตัวสกนดิค ๆ ไม่ถูกตองตามแบบอย่างก็มีอยู่มาก แลการรู้หนังสือนั้นก็สำคัญขอโทษ เป็นเหตุจะให้ใ้ครูวิชาและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดโรงเรียนขึ้นไว้ในพระบรมมหาราชวัง...⁴

เมื่อได้ทรงประกาศตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โรงพิมพ์หลวงจัดพิมพ์ตำราภาษาไทยชุดมูลบทบรรพกิจขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้น โดยมีวัตถุประสงค์ "... เพื่อไว้สำหรับเป็นแบบให้กุลบุตรศึกษาเรียนหนังสือไทยเป็นเครื่องเรื่องปัญญา ให้ได้ความฉลาด รู้ใช้อักษรแต่ไม่เอือกโท ให้ถูกถ้วนชำนาญชัดเจน กว้างขวางเป็นคุณแก่ราชการสืบไป"⁵

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

⁴ คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เอกสารเรื่องจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: กุรุสภา, 2511), หน้า 2.

⁵ พระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร), มูลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ พิศาลถาวรันต์ (พระนคร: ศิลปาบรรณาการ, 2510), หน้า 2.

ตำราชุดมูลบทบรรพกิจนี้ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้แต่ง และเรียบเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2412⁶ เมื่อครั้งยังเป็นขุนสารประเสริฐ ปลัดกรมพระอาลักษณ์ ตำราภาษาไทยชุดนี้ประกอบด้วย มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ และพิศาลการันต์ นับได้ว่าตำราภาษาไทยชุดนี้เป็นแบบเรียนภาษาไทย เบื้องต้นชุดแรกที่เรียบเรียงขึ้นใช้ในโรงเรียนหลวงและใช้ตลอดมาจนถึง พ.ศ. 2433⁷ จึงเปลี่ยนมาใช้แบบเรียนเร็ว อันเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ราชานุภาพแทน แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2414 เป็นต้นมาแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นก็ได้วิวัฒนาการไปอย่างมากมาย จนมาถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันถึงแม้ว่าการศึกษาไทยจะมีได้ใช้ตำราภาษาไทยชุดนี้เป็นแบบเรียนเบื้องต้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้เชี่ยวชาญภาษาไทย ผู้สนใจภาษาไทย ตลอดจนนักการศึกษาสนใจศึกษา และได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับตำราชุดนี้อยู่เสมอมา ดังจะยกตัวอย่างมาอ้างอิงต่อไปนี้

"แสงทอง" นักประพันธ์ผู้เร่ร่อนนามของไทยโลกลาวไฉว

... ในประวัติของตำราเรียนหนังสือไทย คนไทยผู้มีอายุครบ 50 ปีขึ้นไป คงจะตงยอกของใ้หนังสือมูลบทบรรพกิจของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ว่าเป็นแบบฉบับที่ละเอียดสมบูรณ์ เป็นตำราที่สอนให้นักเรียนชั้นประถมต้องเข้าถึงการผันเสียงสูงต่ำ และท่องจำขึ้นใจใ้กาย เพราะมีรอยกรองของพระสุนทรโวหาร (ภู) แทรกตั้งแต่แม่ ก กา เริ่มเรื่อง "พระไชยสุริยา มีสุกามเหสี ชื่อवासุมาลी" ไปจนถึงแม่ กอ ย "ชั้น กอ ย โดยกล่าวท้าวไท พังขรรมนำใจ เลื่อมใสศรัทธาจากลาหาวุธ ลลา" ในชุดตำราเรียนมูลบทบรรพกิจนั้น ถ้าผู้ใดต้องการจะให้เด็กอ่านต่อไปก็มีตำรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ พงศ์อินทร์ สุขขจร เรื่องเดิม, หน้า 74.

⁷ วิพุธ โสภางค์, "แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบร้อยปีที่ผ่านมา,"

ดังต่อไปนี้เป็นลำดับคือ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน
ไวพจน์พิจารณ พิศาลการันต...⁸

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์ถิฏฐ ไก่กล่าวถึงตำราภาษาไทยชุดนี้
ไว้ในการบรรยายเรื่อง "ขอบกพร่องในการศึกษาวิชาภาษาไทย" ว่า

การศึกษาแบบใหม่ที่นักการศึกษาของเราไปลอกเขามา โดย
สำคัญผิดคิดว่าดี เห็นการเรียนโดยการท่องจำเป็นการทำให้เด็ก
โง่ คิดหาทางให้เรียนลัด คือเอาแบบงายเขาวัว ไม่พิจารณา
ในทองแท้ถึงความสำคัญของการศึกษาในประเพณี ภาษาไทย
เป็นภาษาที่ละเอียดอ่อน เป็นภาษาที่ประณีตมาก ทำให้ในสมัย
ก่อนเราต้องเรียนหนังสือจินตคามณี ประถม ก ก หรือ มูลบท
บรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์
พิจารณ พิศาลการันต และอนันตวิภาค กันทำไม หนังสือเหล่านี้
มีประโยชน์ในการศึกษาวิชาภาษาไทยเป็นอันมาก เพราะเมื่อ
อ่านหนังสือเหล่านี้มาครบถ้วนแล้ว คำในภาษาไทยทุกคำจะคง
แน่นอนตายและอยู่ในความทรงจำได้หมด เรื่องของไตรยางศ์
แมนยำ รวาคำไหนควรอ่านอย่างไร ย่นอย่างไร รวาคำเป็น
คำตาย แบบเรียนเร็วว่าเร็วแล้วยังเรียนลัดให้เร็วไปกว่า
ลัดไปลัดมาเลยหลงทาง ทำให้เกิดความบกพร่องขึ้นอีกประการ
หนึ่ง⁹

วิฑูช โสภวงศ์ ไก่กล่าวถึงตำราภาษาไทยชุดมูลบทบรรพกิจไว้ในบทความเรื่อง
"แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบร้อยปีที่ผ่านมา" ในวารสาร "อาจารย์สาร" ปีที่ 5
ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน 2515 ว่า

⁸หลวงบุญมานพพานิชย์, ภาษาและหนังสือเล่ม 2 (พระนคร: โอเคียนส์โตร์,
2504), หน้า 145.

⁹ชุมนุมภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บันทึกการบรรยาย
เรื่องขอบกพร่องในการศึกษาภาษาไทย เมื่อ 15 กรกฎาคม 2505, หน้า 128.

ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา เราได้เปลี่ยนและปรับปรุงแบบเรียน
 ทั้มาหลายคร่าว แต่หนังสือมุลบทบรรพกิจที่พระยาศรีสุนทรโวหาร
 ไคเรียบเรียงขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์เป็นครั้งแรกนั้น ก็ยังอยู่ยงยืน
 สืบมา แม้จะไม่ใช่มุลบทบรรพกิจสอนกันในโรงเรียนประถมศึกษา
 แลวกก็ตาม แต่แบบเรียนที่ไคท์อยู่ในปัจจุบันก็ดัดแปลงมาจากมุลบท
 บรรพกิจนั้นเอง และเป็นการศึกษาดัดแปลงที่มีไค "ทิ้งเคาเดิม" เทา-
 ไคนี้ก และเมื่อมีแบบวิธีสอนอย่างใหม่ขึ้น แบบวิธีสอนเดิมก็มีไค
 ลมเลิกไป แต่ไคไค้ประสานกันไปทั้งสองวิธี หนังสือมุลบทบรรพกิจ
 จึงเป็นแบบเรียนที่ไคประโยชน์แก่การเรียนหนังสือไทยตลอดมา¹⁰

นอกจากคำกล่าวถึงคุณค่าของตำราภาษาไทยมุลบทบรรพกิจข้างต้นแล้ว ยังมีผู้
 กล่าวถึงตำราภาษาไทยชุดนี้ในคานเนื้อหา และการเรียบเรียง ดังต่อไปนี้

มุลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สัจโยคพิธาน
 ไคพจนพิจารณ และพิศาลการันต์ ทั้งหมดนี้ วาควยวิธีไคตัวอักษร
 พยัญชนะเสียงสูงต่ำ การณัน การประสมอักษร และตัวสะกด
 การันต์ เฉพาะมุลบทบรรพกิจสันนิษฐานวาจะไคเคามาจาก
 หนังสือจินตคามณี อันวาควยระเบียบของภาษาซึ่งพระโหราธิบดี
 แต่งไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่คงจะนำมาดัดแปลงเพื่อให้
 เหมาะแก่กาลสมัย และนอกจากนี้ยังแทรกเรื่อง กภาพยพระ-
 ไคยสุริยา ซึ่งสุนทรภู่แต่งในรัชกาลที่ 3 เขาไควาควย ทั้งนี้
 เขาไควา พระยาศรีสุนทรโวหารคงจะเห็นวากภาพยพระไคย-
 สุริยา เป็นบทประพันธ์ที่ไพเราะอ่านเขาใจง่าย และเป็นคติ
 จึงนำมาบรรจุไว้ในมุลบทบรรพกิจเป็นตอน ๆ ไป ตั้งแต่ แม
 ก กา จนจบแม่เอย¹¹

และ

เมื่อพิจารณาแบบสอนอ่านมุลบทบรรพกิจจะเห็นไคว่า ท่าน
 ผู้เรียบเรียงไคปรับปรุงขึ้นจากตำราเรียนรุ่นเกาเนินเอง เนื้อหา

¹⁰ วิพุธ โสภวงศ์ เรื่องเดิม, หน้า 31.

¹¹ คำนำของกรมศิลปากร ในคราวที่อนุญาตให้ศิลปากรพิมพ์หนังสือมุลบท-
 บรรพกิจ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2510.

ส่วนหนึ่งได้จากหนังสือจินตคามณี, เช่น เรื่องอักษรสามหมู่ การผันอักษร การแจกอักษรในมาตราต่าง ๆ คำควบกล้ำ การไข, ศ. น.ส คำไขไม่วณฺ ไม้ลอย เครื่องหมายอื่น ๆ ฯลฯ เป็นต้น ในมูลบทบรรพกิจได้นำมาแจกแจงให้รายละเอียดและตัวอย่างเพิ่มขึ้น เพิ่มเติมเนื้อหาให้เหมาะสม เช่นเติมการผันวรรณยุกต์ตรีและจัตวา เรื่องที่ยาก เช่น อักษรควบกล้ำ คำที่ไข การันต์ ก็แยกเล่มไว้ต่างหาก¹²

จากคำกล่าวข้างต้นทั้งหมดคนยอมแสดงให้เห็นว่า คำรภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร ชุดนี้ยังมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนภาษาไทย ในฐานะที่เป็นแบบเรียนเบื้องต้นชุดแรกที่ใช้กันในโรงเรียนหลวง แม้กระนั้นก็ยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ คำรภาษาไทยชุดนี้อย่างจริงจัง

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตกลงใจที่จะศึกษาคำรภาษาไทยชุดนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหา แนวการสอน และการเรียบเรียง ว่าแตกต่างจากคำรภาษาไทยชุดก่อนอย่างไร นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์เนื้อหาตามแนวภาษาศาสตร์เพื่อที่จะพิจารณาว่า เนื้อหาของคำรภาษาไทยชุดนี้ถูกต้องตามหลักภาษาศาสตร์หรือไม่ เพียงใด อีกด้วย

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี พ.ศ. 2515 วิพุธ โสภวงศ์ ได้เขียนบทความเรื่อง "แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบร้อยปีที่ผ่านมา" ลงในวารสาร "อาจารย์สาร" ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2515

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาแบบสอนอ่านหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบศตวรรษนี้ โดยผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอนด้วยกัน ตอนที่ 1 เป็นการสังเขปเนื้อหาแบบสอนอ่าน เริ่มตั้งแต่แบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ จนถึงแบบเรียนที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ส่วนตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาแบบเรียนในคำนี้เกี่ยวกับวิธีสอน

¹²วิพุธ โสภวงศ์ เรื่องเดิม, หน้า 20.

ในตอนที 1 ผู้เขียนได้สรุปเนื้อหาแบบสอนอ่านหนังสือไทยเบื้องต้นโดยแบ่งออกเป็น 2 แบบ แบบแรกเป็นแบบที่ใช้วิธีสอนโดยประสมสระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ ให้อ่านเป็นคำ ไค่แก แบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ รวมทั้งไวพจน์ประพันธ์ ปกิรณำพจนาคถ์ อุโฆษพจน์ นิตินสารสาธก พรรณพฤษกษาและสัตวาทิธาน สังโยคพิธานแปล และอนันตวิภาค นอกจากนี้ยังมีแบบเรียนเร็ว เลม 1 พระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ หนังสืออ่านมูลศึกษาแบบหัดอ่านเบื้องต้น และแบบหัดอ่าน ก ข ก กา ของพระมดุงวิทยาเสริม (กำจัด พलगูร) แบบแรกเรียนของนายบุญ อองลลอ แบบหัดอ่านขั้นต้นของพระเสริมวิชาพูล (ไผ่ หุตะโกวิท) แบบหัดอ่านหนังสือไทยของอำมาตย์โท พระวิภาชนวิทยาสิทธิ (สังข์ พุกกะเวส) และแบบเรียนเร็วใหม่ของหลวงครูณกิจวิทูร

แบบที่สองเป็นแบบสอนอ่านเป็นคำ ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งออกเป็นแบบสอนอ่านทั่วไป และแบบสอนอ่านเฉพาะท้องถิ่น แบบสอนอ่านทั่วไปไค่แกแบบสอนอ่านมาตรฐานของนายยง อิงคเวทย์ แบบสอนอ่านภาษาไทยชุดสุดท้ายกับคำวิ ของนายอภัย จันทวิมล บันไค่แก้วหน้า ของนายกี กิตติวิทโยพาร และแบบสอนอ่านภาษาไทยของนายสมาน แสงมลิ แบบสอนอ่านเฉพาะท้องถิ่นไค่แก แบบสอนอ่านสำหรับภาคใต้ แบบสอนอ่านสำหรับภาคเหนือ แบบสอนอ่านภาษาไทยสำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบบสอนอ่านภาษาไทยสำหรับเด็กที่พูดภาษามลายู และแบบสอนอ่านภาษาไทยสำหรับเด็กที่พูดภาษาเขมร

ตอนที่สองอันเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาแบบเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนนั้น แบบเรียนที่นำมาพิจารณาไค่แก แบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ แบบเรียนเร็ว เลม 1 พระนิพนธ์ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ และแบบหัดอ่านหนังสือไทยของพระวิภาชนวิทยาสิทธิ ต่อจากนั้นผู้เขียนก็ได้สรุปวิธีการเสนอเนื้อหาของแบบสอนอ่านเป็นคำเป็นประโยค และผู้เขียนไค่กล่าวไว้ว่าควรพิจารณาถึงวิธีสอนที่ผู้แต่งแบบเรียนได้แนะแนวทางไว้ ทั้งนี้ก็เพราะการลำดับเนื้อหาของแบบเรียนสัมพันธ์กับวิธีสอนเป็นอย่างมาก ต่อจากนั้นผู้เขียนไค่กล่าวถึงวิธีสอนของผู้แต่งตำราต่าง ๆ ไค่แก พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร) พระมดุงวิทยาเสริม (กำจัด พलगูร) พระเสริมวิชาพูล (ไผ่ หุตะโกวิท) และนายสมาน แสงมลิ

ในตอนท้ายของบทความ ผู้เขียนไค่กล่าวถึงแนวโน้มของแบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนได้สรุปแนวโน้มไว้ 2 ประการ ประการแรกคือการจัดแบบเรียน

แยกตามชุมชนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น และประการที่สอง อันได้แก่การผสมผสานวิธีสอนแบบเดิมกับวิธีสอนแบบใหม่เข้าด้วยกัน และท้ายที่สุดผู้เขียนได้เสนอแนะว่า การสร้างแบบสอนอ่านนั้นนอกจากจะอาศัยแบบเรียนชุดก่อนเป็นแนวทางแล้ว ก็ควรจะได้คำนึงถึงประมวลคำที่เหมาะสมแก่วัยและสิ่งแวดล้อมของเด็ก หลักการอ่านให้ถูกรวมทั้งแบบฝึกอ่านที่น่าสนใจและไหลในการฝึกอ่านอย่างแท้จริงด้วย

ใน พ.ศ. 2517 ฤกษ์ภา เกษมศิลป์ ได้รวบรวมและเรียงเรียงหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อว่า "ชุมชนภาษาไทยวิจัยอักษรวิธี" ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า ไวยากรณ์ไทยเท่าที่เป็นมาได้รับหลักเกณฑ์มาจากภาษาบาลีเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็เพราะผู้แต่งตำราไวยากรณ์ไทย ในอดีตส่วนแต่ชื่อวิชาภาษาบาลีและสันสกฤตทั้งสิ้น และตำราภาษาไทยนั้นครั้งแรกที่เคียวพรหมณีที่เป็น "แขกชาติอินทสุตาน" กับผู้ชื่อวิชาภาษาบาลีช่วยกันแต่งขึ้น

ต่อจากนั้น ผู้เขียนก็กล่าวถึงเหตุผลที่ท่องเวียนอักษรวิธี วิธีอ่านเขียนหนังสือไทย การแบ่งอักษร 3 หมู่ เครื่องหมายต่าง ๆ เมื่ออธิบายเรื่องดังกล่าวแล้วก็ศึกษาพยัพระไชยสุริยามาลงไว้เป็นตอน ๆ พร้อมทั้งวิจารณ์คุณค่าที่ได้รับจากเนื้อหาและความไพเราะของคำประพันธ์ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวบางคำในกาพย์เรื่องนี้โดยอ้างว่าเพื่อให้ถูกกับอักษรวิธีไทย และผู้เขียนก็ได้คัดคำศัพท์เทียบเสียงคำตายจากมูลบทบรรพกิจมาลงไว้เป็นตอน ๆ ด้วย ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า แมตต่าง ๆ ทั้ง 8 แม้ในภาษาไทยนั้นควรเรียกว่าสระเซน แมกน ก็ควรเรียก สระอน เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงแมตต่าง ๆ แล้ว ก็กล่าวถึงเรื่องไตรยางศ์ อักษรนำ อักษรควบ โดยยกตัวอย่างจากตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ต่อจากนั้นก็อธิบายการเขียนคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต การใช้ "ไม้การันต์" คำพ้อง และคำประสม ซึ่งผู้เขียนเรียกว่า "คำคอ"

สิ่งสำคัญที่ผู้เขียนได้เน้นก็คือ การเขียนและการอ่านคำใด ๆ ก็ตาม ควรใช้ตามอักษรวิธีของไทย มิใช่ถือตามแบบบาลีหรือสันสกฤต ซึ่งความหมายของอักษรวิธีนั้น ผู้เขียนได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "อักษรวิธี คือ วิธีอ่านหนังสือกับเขียนหนังสือ และตัวหนังสือที่เราอ่านต้องมีเนื้อความเป็นอันเดียวกับเสียง ก็ต้องอ่านออกเสียงให้ตรงกับที่เขียน และ

ต้องเขียนให้ตรงกับที่อ่าน¹³

จากข้อเขียนทั้ง 2 ชิ้นที่ได้กล่าวมาโดยย่อข้างต้นนี้ ถึงแม้ผู้เขียนทั้งสองจะได้กล่าวถึงคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารก็ตาม แต่ก็ยังมิได้ศึกษาคำราชาภาษาไทยชุดนี้อย่างละเอียดเพียงพอ กล่าวคือ ในบทความเรื่อง "แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบร้อยปีที่ผ่านมา" ผู้เขียนมุ่งศึกษาวิวัฒนาการของแบบเรียนในรอบร้อยปีเป็นสำคัญ และได้กล่าวถึงคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารพอเป็นสังเขปเท่านั้น ส่วนหนังสือ "ชุมนุมภาษาไทย วิจัยอักษรวิชัย" นั้น ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงคำราชาภาษาไทยชุดนี้โดยตรง แต่การศึกษาเป็นไปในรูปของการสรุปเนื้อหาและวิจารณ์เนื้อหาโดยแสดงความคิดเห็นส่วนตัว มากกว่าที่จะวิเคราะห์คำราชาเหล่านั้นด้วยหลักวิชาอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยเห็นว่า คำราชาภาษาไทยชุดนี้ยังมีสิ่งต่าง ๆ ที่น่าศึกษาและวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งยิ่งกว่านี้ เช่น เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจะศึกษาวิเคราะห์คำราชาภาษาไทยชุดนี้อย่างละเอียดเพื่อให้เห็นคุณค่าของคำราชาภาษาไทยชุดนี้เด่นชัดขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอน ในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร กับคำราชาภาษาไทยที่ใช้กันมาก่อนหน้าคำราเลมนั้น
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารตามแนวภาษาศาสตร์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยนี้จะจำกัดอยู่เฉพาะในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร ที่มีรายชื่อดังต่อไปนี้

¹³ กฤษณา เกษมศิลป์, ชุมนุมภาษาไทย วิจัยอักษรวิชัย (พระนคร: สำนักพิมพ์วงษ์สว่าง, 2517), หน้า 10.

1. มุลบทบรรพกิจ
2. วาหนิต์นิกร
3. อักษรประโยค
4. สังโยคพิธาน
5. ไวพจน์พิจารณา
6. พิศาลการันต์

คำภาษาไทยชุดก่อนที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. จินตมณี เลม 1
2. จินตมณี เลม 2
3. ประถม ก ก
4. ประถมมาลา
5. อักษรนิติ

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบว่า เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนในคำภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร แตกต่างกับคำภาษาไทยชุดก่อนอย่างไร
2. การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบว่า เนื้อหาในคำภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร ถูกต้องตามหลักภาษาศาสตร์หรือไม่ เพียงใด
3. การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลดังต่อไปนี้
  - 3.1 ผู้สนใจวิชาภาษาไทย
  - 3.2 ผู้แต่งแบบเรียนภาษาไทย
  - 3.3 ผู้สอน และผู้ศึกษาวิชาแบบเรียนภาษาไทยในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
  - 3.4 นักการศึกษา
  - 3.5 ผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าและวิจัยคำภาษาไทยต่อไป

1.6 วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย

1. ศึกษาเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอน คำราชาภาษาไทย 5 เล่ม ได้แก่ จินตามณีเล่ม 1 จินตามณีเล่ม 2 ประถม ก กา ประถมมาลา และอักษรนิติ
2. ศึกษาเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอน คำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร อย่างละเอียด
3. นำผลที่ได้จากการศึกษาคำราชาภาษาไทยทั้ง 2 ชุดมาเปรียบเทียบกัน
4. วิเคราะห์เนื้อหาคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารตามแนวภาษาศาสตร์

1.7 ขอตกลงเบื้องต้น

1. ค้นคว้าคำราชาภาษาไทยทั้งหมดที่นำมาศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ฉบับที่กรมศิลปากรได้ชำระแล้ว ควบคู่กันว่าเป็นต้นฉบับที่ถูกต้อง ดังนี้

ก. "จินตามณี เล่ม 1-2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตามณี และจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ" ฉบับกรมศิลปากรอนุญาตให้สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคารพิมพ์จำหน่ายเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2512

ข. "ประถม ก กา ประถม ก กา หักอ่าน ปฐมมาลา อักษรนิติ แบบเรียนหนังสือไทย" ฉบับกรมศิลปากรอนุญาตให้สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคารพิมพ์จำหน่ายเมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2513

ค. "มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารภพิตาการันต์ แบบสอนหนังสือไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)" ฉบับกรมศิลปากรอนุญาตให้สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคารพิมพ์จำหน่ายเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2510

2. เนื้อหาตอนใดในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ที่กรมศิลปากรได้ระบุไว้ว่าไม่มีในฉบับโรงพิมพ์หลวง เมื่อ พ.ศ. 2414 ผู้วิจัยจะไม่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ เพราะถือว่าเนื้อหาดังกล่าวพระยาศรีสุนทรโวหารมิได้เรียบเรียงขึ้น

1.8 คำจำกัดความในการวิจัย

"ตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร" ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงเฉพาะ
ตำรา 6 เล่ม คือ มุขมนตรีพจนานุกรม วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ
และศีลาการันต์ เท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย